

בו עבודה, דהיינו, שהקידוש הוא העבודה הנעשית במי הכיור, מה שאין כן מי הכיור עצמו, שלא נעשתה בהם עבודה¹².

בדעת רש"י, הסובר שבקידוש יש פסול יוצא, כתבו אחרונים שהוא הדין למי כיור, שאם יצאו – נפסלו (פנים מאירות; מנחת חינוך קו, 13).

סיכום

הגמ' דנה האם יציאה פוסלת בקידוש. לדעת תוס' לא שייך כאן פסול "יוצא" האמור בקדשים, והספק רק בשאלה האם יש בכך היסח הדעת. לדעת רש"י יש מקום לפסול גם מדין "יוצא", לדעה שקידוש נפסל בלינה. יש אומרים, שלדעה שלינה פוסלת – פשוט שגם יציאה פוסלת (שטמ"ק), אך רוב המפרשים אינם סוברים כן (כך עולה מרש"י ותוס' והרמב"ם, ורבים מהאחרונים).

הכרעת הרמב"ם, שכהן שיצא – יקדש ידיו ורגליו, ובדיעבד, אם לא קידש – עבודתו כשרה. יש אומרים, שזוהי הכרעה מחמת הספק (כסף משנה), ויש אומרים, שהרמב"ם הסיק מהסוגיה שכך הדין, שלכתחילה חובה לקדש אך אין זה מעכב (ר"י קורקוס, ועוד).

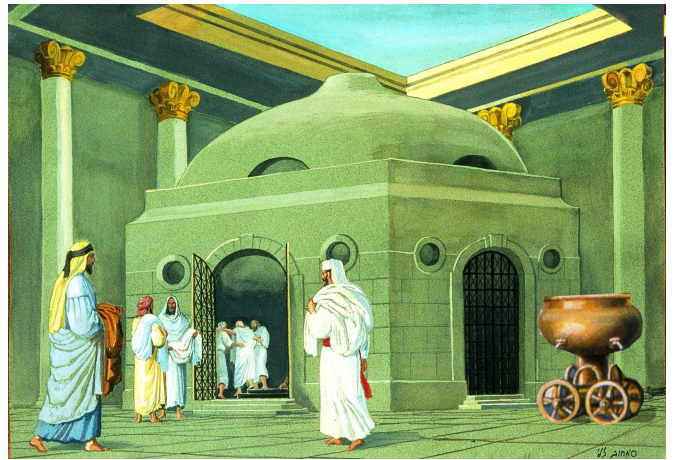
במקרה שברור לכהן שלא הסיח דעתו, נחלקו האחרונים האם לדעת תוס' עליו לקדש. כהן שיצא לזמן מועט, לדעת תוס' אינו צריך לקדש, אם זוהי שעת עבודה; או אפילו שלא בשעת עבודה, כשיצא לזמן קצר מאד (ריטב"א בשם תוס'). אך הריטב"א דחה ראיית תוס' מהגמ', וגם מרש"י והרמב"ם עולה שאף ביציאה מועטת יש לקדש.

מי כיור שיצאו, לדעת תוס' – כשרים, ולדעת רש"י – נראה שנפסלו.

ביאת המקדש ה,ה): "אם לחזור מיד יצא – כשחזור טעון קידוש", ולא חילק בין יציאה בשעת העבודה לבין שעה אחרת (קין אורה; מנחת חינוך קו).

מי כיור שיצאו

בגמרא מובאת ברייתא: "שלא רחוך ידיים ורגלים מקדש בכלי שרת בפנים. קידש בכלי שרת בחוץ... ועבד עבודתו פסולה". תוס' (ד"ה קידש) מדייקים, שאם הכלי היה בחוץ והוכנס לעזרה – ניתן לקדש ממנו בפנים, ומכאן שאין פסול יוצא במי כיור. תוס' מסבירים זאת על פי שיטתם, שהפסול בקידוש שיצא הוא מחמת היסח הדעת, ואילו במים "לא שייך היסח הדעת כמו בידים"¹¹. עוד כותבים תוס', שאפילו אם בקידוש שייך פסול יוצא, הרי זה משום שכבר נעשתה

מי כיור שיצאו. בציור נראית אחת המכונות שעשה שלמה, המשמשת ככיור, כשהיא בעזרת נשים, מחוץ לעזרה המקודשת. לדעת תוספות מי הכיור אינם נפסלים ביציאה, וניתן להכניסם לעזרה ולקדש בהם. אולם מדברי רש"י נראה שלדעתו המים נפסלו ביציאתם, ולדעתו כך הדין בכל דבר שניתן בכלי שרת, גם אם לא נעשתה בו עבודה כלל.

מערכה לט. פסול היסח הדעת בקידוש ידים ורגלים (כב)

פסול היסח הדעת – מן התורה

הרמב"ם פוסק (הל' ביאת מקדש ה,ג-ה): "אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה אלא פעם אחת מקדש... והוא שלא יצא מן המקדש, ולא יישן, ולא יטיל מים, ולא יסיח דעתו, ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש, אם לא הסיח דעתו – עבודתו כשירה" (וכיוצא בזה גם בהל' ה). מכאן שאם הסיח דעתו –

הגמרא מזכירה, ביחס לשאלה האם יציאה או טומאה פוסלת בקידוש, את המושג "היסח הדעת" כגורם הפוסל את הקידוש. הגמ' מסופקת האם יציאה וטומאה גורמות היסח הדעת, או שמא לא, מכיוון שבידו לחזור, או בידו להיטהר. בעניין זה מחלקת הגמ' בין הנטמא בעיצומו של יום, שמסיח את דעתו עד שיטהר בשקיעת השמש, לבין הנטמא סמוך לשקיעת החמה, שאינו מסיח דעתו. יש לברר את מקורו וגדרו של פסול היסח הדעת בקידוש ידים ורגלים.

שעשיית עבודה בחלק מהמים מחשיבה את כלל מי הכיור כ"נעשתה בהם עבודה"?
13. לכאורה היה מקום לומר, שגם רש"י מודה במי כיור, ולא כתב שיש פסול יוצא בקידוש אלא משום שהקידוש הוא עבודה, כדברי תוס' הנ"ל. אך רש"י להלן פח"א ד"ה אבל מקדשין נוקט בפשטות, שפסול יוצא שייך בכל דבר הנכנס לכלי שרת, אף ללא עבודה כלל.

11. נראה שכוונתם, שאמנם מצאנו פסול היסח הדעת בקדשים (פסחים לד,א), אך שם מדובר על העדר השגחה מפני טומאה וכיוצא בה, ויציאה גרידא אינה נחשבת היסח הדעת במובן זה.

12. במקדש דוד (סי' ג, 2) הבין מתוס', שלאחר שקידש פעם אחת ממי הכיור – שאר המים נפסלים ביוצא, כי כבר נעשתה בהם עבודה. דבריו אינם ברורים, מניין

וכשהסיח דעתו יש לחשוש שהתלכלך, ונמצא שהקידוש בטל.

לעומת זאת כתבו כמה אחרונים, שהיסח הדעת האמור הוא מן העבודה, דהיינו שחשב שלא לעבוד עוד. לדעתם, היסח הדעת מחייב קידוש על פי הכתוב "או בגשתם", דהיינו, בכל גישה חדשה, והיסח הדעת מן העבודה מגדיר את ביאת הכהן לעבודתו מחדש כגישה חדשה (חסדי דוד מנחות א,ז; טהרת הקודש כאן; 'משנת הראשונים' על הרמב"ם הל' ביאת המקדש ה,ד).

נראה שיש נפקא מינה בין הדעות לגבי כהן שהחליט שלא לעבוד, אלא לאכול קדשים, ואחר כך נמלך ושב לעבוד: על פי השיטה הראשונה אין זה היסח הדעת, שהרי שמר ידיו בנקיות לצורך האכילה, ואילו לפי השיטה השנייה הרי זה היסח הדעת מן העבודה.

סיכום

הגמ' קובעת כדבר פשוט שהיסח הדעת פוסל את הקידוש. ברמב"ם משמע שהמסיח דעתו ולא קידש – עבודתו מחוללת, ונראה שזהו פסול דאורייתא (רוב האחרונים, דלא כקרית ספר), וכן מפורש בספר החינוך.

יש אומרים שהיסח הדעת הוא כשלא שמר את ידיו בנקיות, ובכך ביטל את הקידוש הקודם (אחרונים, על פי המשתמע מרש"י), ויש אומרים שהכוונה שהסיח את דעתו מלעבוד עוד, ובכך נחשבת העבודה מחדש כ"גישה חדשה", המחייבת קידוש.

מערכה מ. טבילה במקוה כתחליף לקידוש ידים ורגלים (כב)

מכונסין¹, והגמ' (כא,א) מסבירה את החידוש בדין זה: "שלא תאמר: כל גופו טובל בהן, ידיו ורגליו לא כל שכן!".

רש"י מפרש: "או שטבל במי מערה – שהן כשרין לטבילה, והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות במים מכונסין. עבודתו פסולה – ולא אמרינן טבילה דבר חשוב הוא ומהניא ליה במקום קידוש". משמע שסובר שמדובר שהכהן טבל את כל גופו, ודבר זה אינו עולה לו משום קידוש (וכן לשונו כא,א ד"ה מי מערה: "סלקא דעתך אמינא הואיל וטבילה מעלייתא היא"). כך שיטת כמה ראשונים, שטבילה איננה מועילה כלל כתחליף לקידוש¹.

כדעה זו משתמע בברייתא ביומא (לב,א), הלומדת על

עבודתו פסולה, ומשמע שזהו פסול דאורייתא (מנחת חינוך מצוה קו; זבח תודה)¹.

יותר מפורש הדבר בספר החינוך (סוף מצוה קו): "לא קידש ידיו ורגליו שחרית, או שיצא מן המקדש והסיח דעתו, וחזר ועבד בלא קידוש – חייב מיתה בידי שמים ועבודתו פסולה".

אולם בקרית ספר (הל' ביאת המקדש שם) כתב על כל מיני הפסול שהזכיר הרמב"ם: "ונראה דלא הווי אלא מדרבנן, דמדאורייתא לא מחייב בקידוש אלא בגישה דשחרית, והיינו 'בבואם' דכתב רחמנא", ותמהו עליו מן המשתמע ברמב"ם שהיסח הדעת מעכב (חסדי דוד מנחות א,ז; אבן האזל הל' ביאת המקדש ה,ח).

גדר היסח הדעת ומקור פסולו

מה טיבו של היסח הדעת, ומה מקור פסולו? לשון הגמ' בביאור הספק האם טומאה מצריכה קידוש חדש: "כיון דהדר חזי דק ליה ולא מסח דעתיה", ופירש רש"י: "מדקדק בקידושו ונוהר מליגע ידיו בדבר טינוף ולא מסח דעתיה". משמע מרש"י, שהיסח הדעת הוא שאינו נזהר מלכלוך, וכן כתבו כמה אחרונים בפשטות². גם בגמ' עצמה משמע כן, שהרי בשעת טומאתו אינו ראוי לעבוד, ולכאורה עצם הדין שאינו רשאי לעבוד מהווה היסח הדעת מהעבודה³, ועל כרחך כוונת הגמ', שמכל מקום אינו מסיח דעתו מנקיון ידיו. לדעה זו, נראה שהיסח הדעת מחייב קידוש מחודש משום שתכלית הקידוש היא נקיון הכהן לקראת העבודה,

התורה קבעה חובה על הכהנים לרחוץ ידים ורגלים מן הכיור: "ועשית כיוור נחושת... ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם" (שמות ל,יח-יט). הסוגיה דנה בשאלה, האם טבילת כל הגוף במי מקוה מהווה תחליף לקידוש ידים ורגלים.

הברייתא ופירוש רש"י

בברייתא נאמר: "שלא רחוץ ידים ורגלים – מקדש בכלי שרת בפנים. קידש בכלי שרת בחוץ, או בכלי חול בפנים, או שטבל במי מערה ועבד – עבודתו פסולה". "מי מערה" הם כינוי למי מקוה (שבת יד,א): "היו טובלין במי מערות

נחשב כמסיח דעתו מן הסעודה (תוס' בפסחים קב,א ד"ה ועקרו), ולהלכה נפסק (שו"ע או"ח קעח,ו) שאינו היסח הדעת. אך שם איסור האכילה קל יותר, שאינו בגדר "גברא לא חזי" אלא שיש לו מניעה חיצונית מלאכול, ואפשר שבנדון דידן לכולי עלמא ראוי להחשיבו כמסיח דעתו מן העבודה.

1. עיין תוס' ישנים ביומא לב,א ד"ה מקום ותוס' הרא"ש שם, וראה ריטב"א המובא להלן הערה 7, והראב"ד על הספרא פרשת צו המובא להלן.

1. מהל' השתמע, על פי דקדוק זה, שגם מי שהסיך רגליו או הטיל מים ולא קידש - עבודתו מחוללת, ועל כך ראה 'שערי היכל' למסכת יומא, מערכה סא.

2. ושב הכהן סי' ב; מגיני שלמה פסחים לד,א; ליקוטי הלכות, זבח תודה ד"ה או שטבל. במנחת חינוך מצוה קו אף דן בשאלה, מה הדין כשהסיח דעתו משמירת ידיו ולא מרגליו.

3. מצאנו מחלוקת ראשונים כיוצא בזה, האם מי שנאסר עליו לאכול עד שיתפלל